עין משפט נר מצוה

כו א ב ג ד מיי' פי"י מהל' שבת הלכה כ סמג שם טוש"ע שם סעיף א:
כז ה מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ב:
כח ו מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם:
כט ז מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
ל ח מיי' שם הלכה כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
לא ט מיי' שם הל' יט:
לב י מיי' שם הל' כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:

וצבי (א) לגינה ולחצר ולביברין [חייב] רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל מחוסר צידה פטור שאינו מחוסר צידה חייב: **גמ'** תנן התם אין צדין דגים מן הביברין בי"ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין חיה ועוף ונותנין לפניהם מזונות ורמינהו ביברין של חיות ושל עופות ושל דגים אין צדין מהם ביום טוב ואין נותנין לפניהם מזונות קשיא חיה אחיה קשיא עופות אעופות בשלמא חיה אחיה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן אלא עופות אעופות קשיא וכי תימא עופות אעופות נמי לא קשיא הא (ב) ביבר מקורה הא ביבר שאינו מקורה והא בית דמקורה הוא ובין לרבי יהודה ובין לרבנן צפור למגדל אין לבית לא אמר רבה בר רב הונא הכא בצפור דרור עסקינן לפי שאינה מקבלת מרות דתנא דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמה צפור דרור מפני שדרה בבית כבשדה השתא דאתית להכי חיה אחיה נמי לא קשיא הא בביבר גדול הא בביבר קטן היכי דמי ביבר קטן היכי דמי ביבר גדול אמר רב אשי כל היכא דרהיט בתריה ומטי לה בחד שיחייא ביבר קטן ואידך ביבר גדול אי נמי כל היכא דנפיל טולא דכתלים אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול ואי נמי כל היכא דליכא עוקצי עוקצי ביבר קטן ואידך ביבר גדול: רשב"ג אומר וכו': אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אמר ליה אביי הלכה מכלל דפליגי א"ל מאי נפקא לך מינה א"ל גמרא גמור זמורתא תהא ת"ר הצד צבי סומא וישן חייב חיגר וזקן וחולה פטור א"ל אביי לרב יוסף מ"ש הני ומ"ש הני הני עבידי לרבויי הני לא עבידי לרבויי והתניא חולה חייב אמר רב ששת לא קשיא הא בחולה מחמת אישתא הא בחולה מחמת אובצנא ת"ר הצד חגבין גזין צרעין ויתושין בשבת חייב דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל שבמינו ניצוד חייב וכל שאין במינו ניצוד פטור תניא אידך הצד חגבים בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אם היו מקלחות ובאות פטור איבעיא להו אלעזר בן מהבאי ארישא קאי או אסיפא קאי ת"ש הצד חגבין בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אפילו בשעת השרב אם היו מקלחות ובאות פטור:

מתני' צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ור"ש פוטר: **גמ'** א"ר ירמיה בר אבא אמר שמואל הצד ארי בשבת אינו חייב עד שיכניסנו לגורזקי שלו: **מתני'** ישב האחד על הפתח ולא מילאהו ישב השני ומילאהו השני חייב ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו: גמ'

(ה) **ולבי.** ניצוד משהכניסו לביתו ונעל בפניו אבל אם הכניסו לגינה או לחצר אין זו צידה: **המחוסר צידה.** שקשה לתופסו שם כדמפרש בגמ': **גמ' ביברין.** קרפיפות מוקפין: **אין צדין מהן בי"ט.** אלמא לאו ניצוד ועומד קא חשיב ליה ש"מ המכניסו לביבר אין זו צידתו: **ואין נותנין לפניהן מזונות.** כיון דהן מוקצה לא מצי למטרח עלייהו: **הא רבי יהודה.** ההיא דאין צדין רבי יהודה היא דבמתניתין לא חשיב לה צידה עד שיכניסו לבית: **עופות אעופות קשיא.** דהא בין לר' יהודה בין לרבנן צפור למגדל קאמרי: **ביבר מקורה.** הוי ניצוד: **בצפור דרור.** מתני' דקתני צפור לבית לא בצפור דרור עסקינן שדרכה לדור בבית כבשדה ושמטת מזוית לזוית: **השתא דאתית להכי.** לאוקמינהו לתרוייהו כרבנן: **חיה אחיה נמי.** מוקמי כרבנן: **והא ביבר קטן.** מתניתין דהכא: **והא.** מתניתין דבילה בביבר גדול: **שיחייא.** מרוצה שהוא שוחה לאחוז בה: **עוקצי.** פיאות להשמט בהן: **ואידך.** כל מי שאינו כן: **מכלל דפליגי.** והא אוקימנא לרבנן נמי בביבר קטן אמרי: **מאי נפקא לך מינה.** כ"ש כיון דלא פליגי עליה הלכתא כוותיה: **ומורתא תהא.** אומר השמועה בזמירה בעלמא כלא צורך: **סומא וישן עבידי לרבויי.** לישמט כשמרגישין יד אדם: **אובצנא.** עייפות שאינו יכול לזוז ממקומו כניצוד ועומד הוא: **הגוזן.** (ג) *מין חגב טהור הוא ונאכלין: **כמינו ניצוד.** כגון חגבים והגוזין: **שאין במינו ניצוד.** צירעין ויתושין שאין לצורך: **חגבים בשעת הטל.** עיניהם מתעוורות והרי הן ניצודין ועומדין: **מקלחות.** הרבה ביחד שהן מזומנות ליקח: **ארישא קאי.** דאף בשעת הטל אם מקלחות ובאות שרי ואי לא אסור: **מתני' צבי שנכנס.** מאליו: **ונעל אחד בפניו.** זו היא צידתו: **נעלו שנים פטורים.** דהוי להו שנים שעשאוה: **לא יכול אחד לנעול.** אורחיה הוא לנעול בשנים והרי לכל אחד מלאכה דבלא איהו לא מתעבדא: **ורבי שמעון פוטר.** לטעמיה דדריש קראי למיפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול בפרק המצניע (לעיל צב:): **גמ' הצד ארי.** אפילו תופסו אין זו צידתו שכשכועס ממית והולך: **עד שיכניסנו לגורזקי שלו.** בית מסגר העשוי לו כמין תיבה: **מתני' השני חייב.** שהוא צדו: **הא (ד) למה.** שני זה דומה אחר שנצוד ע"י הראשון: **לנועל אם ביתו לשומרו.** ולא לצוד: **ונמצא צבי.** שהוא ניצוד כבר שמור בתוכו. וכן (ה) אע"פ שעמד הראשון אין זה אלא כשומרו לצבי שהיה לו מאתמול: גמ'

ואין נותנין לפניהם מזונות. אין לפרש דטעמא משום דדגים מיתזני שפיר במים להכי לא טרחינן למשדי כאן מזונותיהם עליך מדה דלאו מילתא דפסיקא היא דלדגים מצויין מזונות ולא לחיה ועוד דבסמוך בעי לאוקמי הא דקתני אין צדין חיה ועוף ואין נותנין לפניהם מזונות בביבר שאינו מקורה וכי בשביל שאינו מקורה מצויין להם מזונות ורש"י דפירש כיון דאין צדין מוקצין נינהו להכי אין נותנין לפניהם מזונות ואין טורחין בשבילם אין נראה כלל דהא תנן לקמן בפ' בתרא (דף קנה:) נותנים מים לפני אווזים ותרנגולים ולפני יוני הרדסיאות אע"ג דמוקצין הן בשבת ונראה לר"י כל היכא דהוי כניצוד ועומד מדאורייתא כגון אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיאות ואע"ג דמדרבנן אסור לצודן כדתנן בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז.) חיה ועוף שברשותו הצדן פטור משמע אבל אסור כיון דמדאורייתא כניצוד ועומד נותנין לפניהם מזונות וכן חיה ועוף שבביברין מקורין דחשיב עפי מזונותיהם עליך אבל כאן שמן התורה אין ניצודין לא חשיב מזונותיהן עליך והוי כאותן שהן כל שעה בשדה כמו יוני שובך ויוני עלייה ואתי שפיר לפי זה ההיא דריש אין צדין (ביצה דף כד.) דקתני התם במתניתין רשב"ג אומר זה הכלל המחוסר צידה אסור כו' וקאמר בגמרא היכי דמי מחוסר צידה כגון דאמר הבא מצודה ונצודנו אמר ליה אביי לרב יוסף והרי אווזים ותרנגולים דאמר הבא מצודה ונצודנו ואמר הלך אווזים ותרנגולים ויוני הרדסיאות פטור והשתא קשה מאי פריך והא פטור משמע אבל אסור ובמתניתין קתני נמי רשב"ג אומר מחוסר צידה אסור ולמאי דפי' הכא אתי שפיר דרשב"ג קאי ארישא דקתני אין צדין ואין נותנין לפניהם מזונות וקא אסר רשב"ג במחוסר צידה אף ליתן מזונות וא"כ מחוסר צידה דאורייתא חשיב ליה ולהכי פריך שפיר:

הלכה מכלל דפליגי. אע"ג דר' יהודה פליג מ"מ פריך אביי שפיר דאי לאפוקי מדרבי יהודה אתא לימא אין הלכה כרבי יהודה הכא אתי שפיר דלא קבעי היכי דמי מחוסר צידה דהא כבר פי' דהיכא דליכא עוקצי ביבר גדול ומסתמא דהיינו מחוסר צידה דרשב"ג אבל בריש אין צדין (ביצה דף כד.) קשה אמאי קבעי ה"ד מחוסר צידה הואיל וכבר פי' ביבר גדול וביבר קטן לרבנן ונראה לריב"א משום דהתם קתני במילתייהו חיה ועוף ועלה קאי רשב"ג וקבעי ה"ד מחוסר צידה בעופות אבל אחיה לא קבעי דזה כבר פירש וכן משמע דכל הנהו דמייתי עלה לא איירי אלא בעופות אבל הכא לא איירו רבנן בעופות אלא בחיה גרידא:

היכא דנפיל טולא דכתלים. היה להם שיעור הכתלים שוה והיו יודעין שיעורן:

למה זה דומה לנועל ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו. ואם תאמר מאי אולמא הך מהך ונראה לריב"א דס"ד דהא ישב בצידו ליתסר משום דמיחזי דלהוסיף שמירה לצבי הוא בא: וממאי

◆

רב נסים גאון

רבן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין, זה הכלל כל מחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב. במסכת יום טוב בפרק אין צדין (דף כד) גרסי' היכי דמי מחוסר צידה, אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו. ולא יעלה על דעתך שמה שאמרו שם רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר, דומה מה שאמרנו כאן. אלא השני דברים מעיקר אחד הם והוא כי מה שעומד בביבר והוא עדיין מחוסר צידה פטור מן החטאת כשהוא שוגג כי מלאכת הצידה לא נגמרה, ואם בעומדו בתוך נשלמה בו הצידה ואינו מחוסר צידה חייב חטאת לפי שעשה מלאכה גמורה. ועל זה העיקר שפירשנו נמצא כל מה שהוא עומד והוא מחוסר צידה אסור ליקח ממנו ביום טוב כי לא נגמרה בו הצידה, ולכך הוא בשבת פטור לפי שלא עשה מלאכה שהרי מחוסר צידה עדיין, ומי שלוקח ממנו ביום טוב עובר על מה שכתוב במדבר כח) כל מלאכת עבודה לא תעשו, מפני שאי אפשר ליקח מה שיש בתוך הביבר אלא בעשיית צידה ולכן אמרו אסור. ואם היה אותו ביבר אינו מחוסר צידה, כי שורף אחרי ציד עד שהגיעו לתוכו בשבת חייב כי עשה מלאכה. ומה שהוא עומד בתוכו ביום טוב כבר נגמרה בו הצידה ומותר ליטול ולאכול ממנו לפי שמה שהוא לוקח כבר ניצוד ונגמרה בו מלאכה ולא עשה ביום טוב מלאכת עבודה, ולפיכך אמרו בי"ט ושאינו מחוסר צידה מותר, ואמרו בתוספתא שבת הצד יוני עלייה ויוני שובך וציפורים שקיננו בטפחין או בבירה וכל שמחוסר צידה חייב, לפי שעשה מלאכה. האווזין והתרנגולין ויוני הרדסיות וכל דבר שאין מחוסר צידה פטור, מפני שלקח ממה שנגמרה בו הצידה ולא עשה ביום השבת מלאכה ולפיכך הוא פטור כמו שפירשנו. נתבאר לך עכשיו כי השני דברים שוין, וכי דבר שחייב עליו בשבת מפני שנגמרה מלאכתו מותר לקחת ממנו ביום טוב, ובדבר שפטור עליו בשבת מפני שלא נגמרה מלאכתו אסור ליטול ממנו ביום טוב שהרי מחוסר עשייה והרי עשה עבודה ביום טוב. וכמו כן עוד התוספתא שוה למשנה, ועיקר זה כי צד בשבת לביבר שאינו מחוסר צידה חייב והצד ממנו פטור. והצד בשבת לביבר המחוסר צידה פטור והצד ממנו חייב, ודברי המשנה הן אמורין בהצד לביבר, ודברי התוספתא הן בהצד ממנו ואין ביניהן חלוקה בדין, ושמור דבר זה שביארתי לך.

סליק פרק האורג

מסורת הש"ס

א) ביצה כג:, ב) [שם כל הענין ע"ש], ג) [ע"ל אבל לצדין חיה ועוף מן הביברין וכ"ה במשנה דביצה], ד) [תוספתא דביצה פ"ג], ה) [עי' הערוך שיחיא כגון ריצה אחת], ו) ביצה כד., ז) כריתות ל. [לעיל נג:] לקמן קיב. קנו. ביצה כד. עירובין יב. פא: ע"ז ל:, פסחים ק. ביצה לד: לה. יבמות לא. קה. נדה נט. סנהדרין ל:, ח) [לקמן קיג. עירובין מ: ביצה כד. ע"ז לג.], ט) [תוספתא פי"ג], י) [עיי' הערוך אוכלנא פי' עייפות], כ) [לקמן קו: ביצה לו:], ל) לעיל נג., מ) שייך לע"ח, נ) שייך לעיל.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' צבי ולבי לבית ולגינה ולחצר: (ב) שם הא בביבר מקורה הא בביבר: (ג) רש"י ד"ה הגוזן מין חגב טהור. נ"ב ול"ע מפ"ק דבכורות דשם משמע דהוא מין חגב טמא שוב מלאתי קושיא זו בספר פרי חדש סי' פ"ה: (ד) ד"ה הא שני זה למה דומה: (ה) ד"ה ונמלא וכו' בתוכו כך הע"ש:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הגוזן מין חגב טהור. ע' בכורות ז ע"ב ובמ"ל פ"א הלכה כא מהל' מאכלות אסורות:

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

◆

רבינו חננאל

אפילו טרדו לגינה או לחצר או לביבר וכלאו שם הרי זו צידה וחייב. ורמינן מתניתין אהדדי, תנן אבל צדין חיה מן הביברים ביו"ט, כי חיה שהיא בביבר (זו) [כמו] צידה ועומדת היא שכלייתא צידה בביבר [זו] צידתה וכשנוטלה מן הביבר אינו חשוב כצידה, ותניא ביברין של חיה אין צדין מהן ביום טוב, שמעינן מינה כי חיה שבביבר לאו כצודה דמיא, ועכשיו הוא צד אותה. ואוקימנא למתניתין כחכמים דאמרי הצד חיה לביבר חייב, ומשום הכי צדין אותה ביום טוב, וברייתא כר' יהודה. אלא עופות אעופות קשיא, דמתניתין שריא למיצד עוף מן הביברין וברייתא אוסרת. וכי תימא כי שריא מתניתין מביבר מקורה, וברייתא כי אסרה מביבר שאינו מקורה, והא בית דמקורה הוא ור' יהודה ורבנן מודו כי הכולא צפור בתוכו בשבת אינו חייב, דלא דמי לצד, ולאו הוי צד אלא בזמן שצדו למגדל. וכל מאי דפטיר על זה בשבת אסור למיצד מיניה ביו"ט, וכל מאי דמחייב עליה בשבת שרי למיצד מיניה ביו"ט, וכ"ע על צפור למגדל מחייב בשבת [ו]על צפור לבית לא מחייב. ורבנן קשיא היכי שריא מתניתין עוף מן הביבר ביו"ט, ובשבת פטור עליה. או היכי אפטר בשבת, וביו"ט אוסר. אמר רבה בר [רב] הונא הכא בצפור דרור עסקינן כו'. פי' כי קתני בשבת הצד צפור לבית פטור בצפור דרור ואפי' כד (מיבחשה) [מיכחשה] לא (חבשה) [תשבה] נפשה בצידה, לפי שאינה מקבלת מרות. אבל צפור אחרת דלא רגילה בבית כאלתר שיסגור עליה בית מקורה מקבלת מרות וכצודה דמיא וחייב עליה בשבת. וכיון שחייב עליה בשבת שרי למיצדה ביו"ט. השתא דאתית להכי לענין עוף ואוקימתה זו לושנויה בשבת בביבר שאינו מקורה והשנויה ביו"ט בביבר מקורה ונקטינן מהדדי, חיה אחיה דאקשי לן ואוקימנא חדא לר' יהודה וחדא לרבנן לא צריכינן להכין, אלא מתניתין דקתני צדין חיה מן הביברין בביבר קטן, וברייתא דתני אין צדין בביבר גדול. היכי דמי ביבר גדול [היכי] דמי ביבר קטן, ופירשנו בה ג' [פירושי] וכולן קיימין, ואתי הדין פירוקא קריב לדר' שמעון בן גמליאל דאמר לא כל הביברין שוין, אלא כל ביבר המחוסר צידה וצריך למיצדיה בתר הכין פטור עליו בשבת ואסור לצוד ממנו ביו"ט, וכל ביבר שאינו מחוסר צידה חייב עליו בשבת וצדין ממנו ביו"ט. והלכתא כר' שמעון בן גמליאל. ומפורש ביו"ט היכי דמי מחוסר צידה, ואסיקנא שבאות לכלובן ולא בעיין לדבוי [נ"א: לרבויי]. פי' דבוי [נ"א: רבויין] שאורב להן כדרך שהצייד אורב לצודו כדכתיב יארוב במסתר כו' ידכה ישוח, (ומצפור) [ומצפה] להן מיכן ומיכן. והכין הצד צבי (פתי) סומא וישן חייב משום דבויי, חיגר או זקן או חולה מחמת אוכצנא פטור דלא בעי דבויי. חגבין וחזין, והן ממיני דבורים, צירעין ויתושין, כל שבמינו ניצוד, הצדן בשבת חייב, וכל שאין במינו ניצוד הצדן בשבת פטור, (הירוי) [קירוין] שהן באות כמו נופלות למקום אחד, ואין בהן כח לילך לכאן ולכאן פטור עליהן כאלעזר בן דהבאי, ואם מפורחות הן לדעתן חייב. צבי שנכנס לבית. עיקר דבר בעשותה אחת, אחד שעשה חייב ב' שעשו[ה] פטורין, ומיפרש בהמצניע בענין המוציא ככר. אין צידת ארי אלא בהכנסתו לגורזקי שלו, פירוש לכלובו. ישב אחד על הפתח כו'. אסיקנא שאם היה צבי רץ כדרכו ונתכוון אדם לנעול בפני עצמו ונעל בפניו ובפני הצבי פטור.

א) דברי רבינו צריך ביאור לכאורה דהא מתניתין דל"ל והברייתא הכל ביו"ט מיירי וע"ז קא מתרץ הא בביבר מקורה וכו' וצ"ע.